

QIZAMIQ KASALLIGI PROFILAKTIKASI

Kamolov Jaloliddin Kamolovich.

Asaka Abu Ali ibn Sino nomidagi jamoat salomatligi texnikumi

" Terapiya" kafedrasi o'qituvchisi.

Annotatsiya. *Qizamiq – havo-tomchi yo'li bilan yuqadigan yuqori darajada yuqumli virusli kasallik bo'lib, asosan bolalar va emlanmagan shaxslar orasida keng tarqaladi. Kasallik isitma, toshmalar, yo'tal, burun bitishi va kon'yunktivit kabi belgilar bilan kechadi. Qizamiqning oldini olishning eng samarali usuli – emlash bo'lib, bu kasallikka qarshi barqaror immunitet hosil qiladi. Profilaktika choralariga emlashdan tashqari gigiyena qoidalariga rioya qilish, kasallanganlarni izolyatsiya qilish va ommaviy immunizatsiya dasturlarini amalga oshirish kiradi. Ushbu maqolada qizamiq kasalligining oldini olish usullari va ahamiyati haqida ma'lumot beriladi.*

Kalit so'zlar: *qizamiq, virusli kasallik, emlash, immunizatsiya, profilaktika, yuqumli kasalliklar, bolalar infeksiyalari, epidemiyalar, gigiyena, vaksina.*

Infeksion kasalliklar — patogen mikroorganizmlar (bakteriyalar, viruslar, eng sodda jonivorlar va hokazo)ning kishi, hayvon va o'simlik organizmiga kirib ko'payib, zararli ta'sir ko'rsatishi natijasida kelib chiqadigan kasalliklar. Infeksion kasalliklardan ba'zilar (masalan, qizamiq) bemorga yaqin yurilganda yuqadi, ularga „yuqumli kasalliklar“ termini juda mos keladi. Infeksion kasalliklardan ba'zilar (masalan, bezgak) bemorga yaqin yurilganda („kontakt“ yo'li bilan) yuqmaydi, demak, ularga „yuqumli kasalliklar“ termini unchalik to'g'ri kelmaydi.

Bemor organizmida shu kasallikni vujudga keltiruvchi maxsus mikrob borligi va kasallikning odamdan odamga yuqishi mumkinligi Infeksion kasalliklarning asosiy belgilaridir.

Infeksion kasalliklarning chinakam sabablari 19-asrning 2-yarmida L. Paster, R. Kox, I. I. Mechnikov va b. olimlarning ishlari bilan isbot qilindi. Ba'zi kasalliklar

(vabo, ich terlama, paratif, dizenteriya va b. ichak infeksiyalari) hazm yo‘li orqali (bemorlar najasi tushgan suv va oziq-ovqat yoki shu najas zarralari tekkan yuvuqsiz qo‘l orqali) yuqadi. Bemor yo‘talganda, aksa o‘rganda, so‘zlashganda chiqadigan mayda shilimshiq zarralari havo bilan nafas yo‘llariga kirishidan kelib chiqadigan kasalliklar (tomchili infeksiyalar)ga gripp, ko‘kko‘tal, parotit, difteriya, qizamiq va b. kiradi. Ba’zi kasalliklarqon so‘rar hasharotlar (bit, chivin, burga, kana, iskabtopar va hokazo) orqali yuqadi (bezugak, toshmali terlama, qaytalovchi terlama, kana va chivin orqali yuqadigan ensefalitlar, iskabtopar isitmasi va hokazo). Bemorga yaqin yurganda yoki uning sochig‘i, idishtovog‘i va b. buyumlaridan foydalanganda yuqadigan kasalliklar (tanosil kasalliklari, kuydirgi, kal yara va b.) alohida guruhni tashkil etadi. Infeksion kasalliklar bir necha kun (gripp, qizamiq, iskabtopar isitmasi) yoki bir necha hafta (ich terlama, toshmali terlama va b.) davom etishi yoki oylab va hatto, yillab cho‘zilishi mumkin (sil, moxov, zaxm). Infeksion kasalliklar kelib chiqishi organizmga kirgan patogen mikroblarning soniga, viru-lentligiga, kirgan joyiga, kishining yoshiga, infeksiyaga moyilligiga, shuningdek, mikroba atrofidagi tashqi muhit sharoitiga (noqulay sharoitda mikrobnining virulentligi kamayadi) bog‘liq. Infeksion kasalliklarning paydo bo‘lishi va uti-shida ijtimoiy sharoit (uy-joy, ovqatlanish tarzi, madaniy saviya, tibbiy yordam) hal qiluvchi rol o‘ynaydi. Shu sharoitning o‘zaro ta’siriga qarab Infeksion kasalliklarning turli (tipik — rostmana, yengil va b.) shakllari na-moyon bo‘ladi. Infeksion kasalliklarning o‘tishida inkubatsion davr, kasallik simptomlarining paydo bo‘lish va oshib borish davri, kasallik avjiga chiqqan davr, kasallikning so‘nish davri va sog‘ayish davri farq qilinadi. Infeksion kasalliklarning har birida shu davrlarning o‘ziga xos xususiyatlari bor.¹

Qizamiq – yuqori darajada yuqumli bo‘lgan virusli kasallik bo‘lib, havotomchi yo‘li orqali tarqaladi. U asosan bolalar orasida uchraydi, ammo emlanmagan kattalarda ham jiddiy asoratlar keltirib chiqarishi mumkin. Kasallikning oldini olishda eng samarali chora – emlashdir. Ushbu maqolada qizamiq kasalligining belgilari, yuqish yo‘llari va profilaktika usullari haqida so‘z yuritiladi.

¹ A.ZAKIRXODJAYEV. Yuqumli kasalliklar. Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi Toshkent — 2011.

Qizamiq kasalligining sabablari va yuqish yo'llari

Qizamiq kasalligi Paramyxoviridae oilasiga mansub virus orqali yuzaga keladi. Virus bemor bilan aloqa qilgan paytda yoki havo orqali tomchilar shaklida tarqaladi. Kasallik yuqtirgan odam yo'talganda, aksirganda yoki gaplashganda virus atrof-muhitga tarqaladi va yaqin atrofdagi odamlar nafas olish orqali zararlanishi mumkin.

Kasallik juda yuqumli bo'lib, emlanmagan odam bilan kasallangan bemor o'rtasida 90% hollarda yuqishi mumkin. Qizamiqning inkubatsion davri odatda 7–14 kun davom etadi.

Qizamiq kasalligining belgilari

Qizamiq odatda quyidagi belgilarga ega:

Dastlabki bosqichda – yuqori isitma (38–40°C), bosh og'rig'i, holsizlik, burun bitishi va yo'tal;

Ko'z yallig'lanishi (kon'yunktivit) va yorug'likka sezgirlikning ortishi;

Og'iz bo'shlig'ida mayda oq dog'lar (Koplik dog'lari) paydo bo'lishi;

3–5 kun ichida butun tanaga qizg'ish toshmalar chiqishi;

Immunitet sustlashganda o'pka yallig'lanishi (pnevmoniya), miya yallig'lanishi (ensefalit) kabi asoratlari rivojlanishi mumkin.

Qizamiqning oldini olish choralar

Qizamiq kasalligidan himoyalashning eng muhim usuli – emlashdir. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (JSST) va boshqa tibbiyot tashkilotlari qizamiqqa qarshi MMR (qizamiq, qizilcha, parotit) vaktsinasini tavsiya qiladi. Ushbu vaktsina ikki bosqichda beriladi:

1. Birinchi doz – 12–15 oylik chaqaloqlarga;

2. Ikkinchi doz – 4–6 yosh oralig'ida.

Emlashdan tashqari quyidagi profilaktik choralar ham muhim:

Sanitariya-gigiyena qoidalariga rioya qilish – kasallik tarqalishini oldini olish uchun shaxsiy gigiyena va jamoat joylarida ehtiyot choralari ko'rilishi lozim;

Kasallanganlarni izolyatsiya qilish – qizamiq bilan kasallangan bemor 4–7 kun davomida alohida saqlanishi kerak, chunki u atrofdagilarga virusni yuqishi mumkin;

Ommaviy immunizatsiya dasturlarida ishtirok etish – davlat tomonidan o‘tkaziladigan emlash kampaniyalarida qatnashish orqali jamiyatdagi himoya darajasini oshirish mumkin.

Xulosa qilib aytganda, qizamiq – jiddiy asoratlar keltirib chiqarishi mumkin bo‘lgan virusli kasallik bo‘lib, uni nazorat qilishning eng samarali usuli emlash hisoblanadi. Vaksinalar tufayli butun dunyo bo‘ylab qizamiq kasalligi sezilarli darajada kamaygan. Shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilish va jamoaviy immunitetni oshirish orqali kasallik tarqalishining oldini olish mumkin. Shu sababli, bolalarni o‘z vaqtida emlash va profilaktik choralarni ko‘rish har bir insonning sog‘lig‘i uchun muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. A.ZAKIRXODJAYEV. Yuqumli kasalliklar. Cho‘lpon nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi Toshkent — 2011.
2. Махмудов.О.С. БОЛАЛАРНИНГ ЮҚУМЛИ КАСАЛЛИКЛАРИ. Абу Али ибн Сино номидаги тиббиёт нашриёти 1995.
3. LA.Majidov V. M., Yuqumli kasalliklar, T., 1996; Shovahobov Sh. Sh., Yuqumli kasalliklar va epidemiologiya asoslari, T., 1997.m